

Om romantik og kristendom, fra Lex.dk

Som tidligere nævnt fortsætter med romantikken den sekulariseringsproces, der var indledt med 1700-tallets oplysning. Ikke desto mindre får kristendommen, der nærmest havde udspillet sin rolle i de toneangivende kredse i 1700-tallets sidste årtier, fornyet betydning efter 1800, i Danmark som i det øvrige Europa. Med genetableringen af de før-revolutionære magtforhold i Europa, herunder etableringen af den hellige alliance, er tiden også inde til en fornyet religiøs bølge, som bl.a. ytrer sig i, at mange af de tyske romantikere bekender sig til en konservativ katolsk kristendom.

Der er dog hverken i den protestantiske eller katolske verden tale om, at man vender tilbage til en ortodoks kristendom. Snarere må den fornyede religiøse interesse ses som gennemslaget af en slags kulturkristendom, dvs. en kristendom, der udspringer af den nationale og historiske vækkelse. Med den stigende afstandtagen til oplysningens civilisationsbegreb og med interessen for den nationale kultur og historie bliver kristendommen led i opbygningen af en national identitet. Det sker så meget lettere, som den romantiske filosofi og digtning rummer en række elementer, der viser et fællesskab med kristendommen, bl.a. på grund af den fælles platoniske arv. Romantikken gentager således kristendommens skelnen mellem timeligt og evigt – på platonisk: fænomen og idé. Og til kristendommens pilgrims- og frelsesmotiv svarer den romantiske længsel og drøm om sammensmeltning med altet.

Romantikken kan dermed ses som en slags sekulariseret kristendom, hvor Gud og Kristus bliver personifikationer af de åndelige kræfter, der gør sig gældende i natur og historie, eksemplarisk udtrykt i Oehlen-schlägers *Jesu Christi gientagne Liv i den aarlige Natur*, hvor Det Nye Testamente fra at være åbenbaringsbog forvandles til en billedbog, og beretningerne om Jesu liv genfortælles som naturmyter. Fra mere traditionelt kirkeligt hold gik denne grænseoverskridelse naturligvis ikke upåagtet hen. I anledning af digtkredsen fik Oehlenschläger svar på tiltale fra den daværende biskop over Sjællands Stift, Nicolai Edinger Balle:

Jesu Historie, vil man vide, at være bestemt til Malerie over Naturens adskillige Forandringer. Den skal kun afbilde, men ikke fortælle: en Guldgrube for Digttere, men ingen Kilde, til at opøse Begreber af om sand Religion. O Gud! hvilke Forvildelser! Paa samme Maade forvender jeg med lige Ret, enhver anden Fortælling, saavel om Oldtidens Begivenheder, som Nutidens Tildragelser; og al vor Kundskab forsvinder, ligesom Røg og Damp, i svulmende Skyer, paa hierneløs Luft-Himmel.

Det karakteristiske for den nye udvikling er imidlertid, at teologen J.P. Mynster, der på det tidspunkt var præst, men senere kom til at indtage Balles embede som biskop over Sjælland, skrev en yderst velvillig anmeldelse, oven i købet på vers. Det skyldtes ikke kun, at han var ven af Oehlenschläger og med i kredsen omkring Bakkehuset, men også at han gennem Steffens' påvirkning havde oplevet et både romantisk og kristent gennembrud. Tilsyneladende paradoksalt kunne han derfor i sine erindringer skrive om Steffens: „Skiøndt hans egen Erkiendelse af de christelige Ideer endnu ikke var uddannet og sikker, var det dog fra ham, at Begyndelsen til Christendommens fornyede Liv i Danmark udgik.“ I Steffens' dybe trang mod det evige genfandt han sin egen trang mod Gud, ligesom han i naturfilosofien så muligheden for en regeneration af teologien i en tid, hvor troen var på retur. Det vidste han jo fra sig selv, og netop fordi han var tvivler, før han blev en troende, kom han også til at repræsentere en meget rummelig og humanistisk kristendom, der først og fremmest byggede på den enkeltes religiøse følelse, ikke på en bogstavtro læsning af Bibelen.

Med Mynsters psykologiske kristendomsforståelse finder en stigende tilpasning sted til en ny tid, hvor troen i hjertet og 'kærlighedsdriften' bliver de afgørende størrelser. Var den nationale eller kulturelle betydning den ydre begrundelse for kristendommens „fornyeede Liv“, er den indre, at Mynster og ligesindede – i Tyskland Schleiermacher, 1800-tallets førende tyske teolog, der var en central skikkelse i Jena-romantikken – gjorde sig til talsmænd for en ny teologi, den såkaldte liberale teologi, med rødder i romantikken. I modsætning til Balle fornemmede Mynster instinktivt, at kristendommens overlevelse som åndsmagt var betinget af, at den forbandt sig med det nye stærke litterære miljø, hvilket også udmøntede sig i hans smukke og litterært formede prædikener, der var med til at skabe hans glimrende karriere, fra landsbypræst til kongelig konfessionarius og biskop.

Tendensen gik da også klart i retning af en harmonisering af kristne og romantiske forestillinger. Ligesom der indgår kristne forestillinger i meget af romantikkens naturlyrik, hvor naturen fx indgyder ærefrygt eller omtales som hellig, benyttes romantisk farvede stemninger og naturreligiøse billeder i periodens salmedigtning, fx i Ingemanns *Morgen- og Aftensange* (1837-39), der kan ses som en omvendning af tendensen i Oehlenschlägers digtkreds. Inden for prosaen finder en lignende harmonisering sted hos H.C. Andersen.

Billedet kompliceres dog af, at der også er et udtalt hedensk element i romantikken, først og fremmest udtrykt i begejstringen for den nordiske oldtid. Hos Oehlenschläger er den kristne gud nok repræsentant for en højere grad af humanitet end oldtidens guder, men alligevel skildres deres undergang som et skæbnesvangert tab. Som det hedder i sidste strofe af „Hakon Jarls Død“ fra *Digte* (1803):

Det ruller i Horizontens Himmel og sagtelig skielver Hav og Jord. De gamle Guders brogede Vrimmelforsvinder, og kommer ej meer til Nord. I stedet for Lundens ærværdige Minder man idel Kirker og Klosters finder. Kun hist og her man fiern og nær en Höi og en opreist Kampesteen skuer, som minder om Oldtidens slukte Luer.

Synspunktet, der er en parallel til Schillers beklagelse over de græske guders forsvinden i digtet „Die Götter Griechenlands“ (Grækenlands guder), er imidlertid rent æstetisk, uden eksistentielle implikationer, og forhindrede ikke Oehlenschläger i at foretage en vidtgående harmonisering af romantiske, naturreligiøse og kulturkristne forestillinger. Helt anderledes hos Grundtvig. Mens hans romantiske gennembrud i 1806 bygger på en schellingsk tolkning af nordens mytologi, en tolkning, der placerer Odin på niveau med Kristus, er hans kristne opvækkelse i 1810 ensbetydende med en total afvisning af romantikken, udmøntet i flere angreb på den schellingske filosofi – af så voldsom art, at de i 1813 fik H.C. Ørsted til at protestere, hvorefter også han fik med grovfilen.

Det interessante er så, at Grundtvig ikke desto mindre dybest set delte Mynsters vurdering af Steffens' forelæsninger. Også for ham rummede de en skjult impuls til kristendommens fornyelse. I sin verdenskrønike fra 1812 skriver han:

Steffens var det, som først gjorde mig opmærksom paa, at Historien havde Noget at betyde. Jeg troede ikke et Ord af hvad han sagde, ja, jeg lo kæk, men Ideen om Tidernes Sammenhæng og Kristus i deres Middelpunkt var dog kommet i min Sjæl, og den blev oplivet, da jeg efter Aars Forløb fandt lignende Tanker hos den mig saa kære Schiller.

Ganske uanset den frontstilling, Grundtvig efter 1810 indtog til romantikken, var dens tanker altså ligesom hos Mynster med til at forme hans kristendom, der i stigende grad er karakteriseret ved en frigørelse fra Bibelen og ved synet på historien som en gradvis realisering af Guds plan. Med tiden – og helt tydeligt efter de tre Englandsrejser mellem 1829 og 1831 – når han ad den vej frem

til en forsoning med sin ungdoms 'hedenskab' og romantik, udtrykt i hans vilje til samarbejde med „Naturalister med Aand“, hvorved han bl.a. forstår de naturfilosoffer, han før havde forkæret. Et andet udtryk for tilnærmelsen er, at den nordiske mytologi som billedverden forbliver et grundelement i hele forfatterskabet.